

Διδάσκουσα καθηγήτρια:

Αμαλία Κ. Ηλιάδη, φιλόλογος-ιστορικός

Εργασία με θέμα: «Η σημασία της τραγωδίας

«ΑΝΤΙΓΟΝΗ» του Σοφοκλή για τον αρχαίο

Ελληνικό και Ευρωπαϊκό Πολιτισμό»

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ, μαθητής Β2

Λυκείου του Μουσικού Σχολείου

Τρικάλων

06/01/2017

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
Η Τραγωδία της Αντιγόνης γενικά.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο	5
1.Η σημασία της τραγωδίας Αντιγόνη για τον ελληνικό πολιτισμό	5
1.2.Η σημασία της τραγωδίας Αντιγόνη για τον Ευρωπαϊκό πολιτισμό	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	9
2.1 Κρέοντας.....	9
2.2 Αντιγόνη	9
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	11
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	12

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πολλές φορές περιφρονήθηκαν οι νόμοι των κυβερνώντων, γιατί κάποιοι δεν αισθάνθηκαν υποχρεωμένοι να εκτελέσουν τις διαταγές της εξουσίας, επειδή η συνείδησή τους αντιδρούσε σε κάτι τέτοιο, καθώς και, γιατί δεν θέλησαν να προδοθεί η ηθική τους συνείδηση. Η Αντιγόνη έδωσε το καλύτερο παράδειγμα γι' αυτό. Η θαρραλέα της συμπεριφορά συγκίνησε και συγκινεί εκατονταετίες τώρα τη συνείδηση πολλών καλλιτεχνών. Το αριστούργημα αυτό του Σοφοκλή, μια από τις ωραιότερες τραγωδίες του, εντυπωσιάζει με τη στάση της ηρωίδας. Κι αυτό, γιατί ο χαρακτήρας της δεν πρόδιδε κάτι το εξαιρετικό, ούτε ότι θα τολμούσε κάτι το ηρωικό. Ήταν μια απλή πριγκιποπούλα, σημαδεμένη από την κατάρα να είναι κόρη του Οιδίποδα. Η Αντιγόνη με την πράξη της έγινε σύμβολο της αδελφικής αγάπης, του ανθρωπισμού και της ταπεινοφροσύνης. Είναι πάντα επίκαιρη λόγω της παρουσίας του πόνου, της καταπίεσης και της αντίστασης. Ο αριθμός των σημερινών διασκευών του αντιγονικού μύθου είναι τεράστιος. Όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και στις άλλες ηπείρους, όπως στη Λατινική Αμερική και στη Νότιο Αφρική, γράφονται έργα που έχουν ως θέμα τον αντιγονικό μύθο και τη σύγκρουση της Αντιγόνης με τον Κρέοντα. Ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του 19ου και 20ου αιώνα ο θρύλος της Αντιγόνης με το κείμενο του Σοφοκλή έγιναν ιερά σύμβολα για το ευρωπαϊκό πνεύμα. Η τραγωδία Αντιγόνη του Σοφοκλή είναι το μόνο λογοτεχνικό κείμενο που έχει το χάρισμα να εκφράζει όλες τις κύριες σταθερές που διέπουν τις πέντε εγγενείς στην ανθρώπινη κατάσταση συγκρούσεις και αυτές είναι: η αναμέτρηση μεταξύ ανδρών και γυναικών, μεταξύ ηλικιωμένων και νέων, μεταξύ κοινωνίας και ατόμου, μεταξύ ζωντανών και νεκρών, μεταξύ ανθρώπων και θεού/θεών και οι οποίες δεν είναι διαπραγματεύσιμες.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Τραγωδία της Αντιγόνης γενικά:

Η Αντιγόνη είναι αρχαία τραγωδία του Σοφοκλή που παρουσιάστηκε πιθανότατα στα Μεγάλα Διονύσια του 441 π.Χ.. Το θέμα της προέρχεται από τον Θηβαϊκό κύκλο, απ' όπου ο Σοφοκλής άντλησε υλικό και για δύο άλλες τραγωδίες του, τον «Οιδίποδα Τύραννο» και τον «Οιδίποδα επί Κολωνώ». Τα «γεγονότα» της «Αντιγόνης» είναι μεταγενέστερα χρονολογικά από εκείνα των τραγωδιών για τον Οιδίποδα, αλλά η «Αντιγόνη» παρουσιάστηκε πριν από αυτές. Η «Αντιγόνη» είναι η δεύτερη αρχαιότερη σωζόμενη τραγωδία του Σοφοκλή, μετά τον «Αίαντα».

Η Αντιγόνη του Σοφοκλή πραγματεύεται την ιστορία μιας έφηβης που αψηφά την κοσμική εξουσία, δηλώνοντας την αφοσίωσή της σε έναν ανώτερο νόμο. Η Αντιγόνη, κόρη του Οιδίποδα, επιθυμεί να θάψει τον αδερφό της, τον Πολυνείκη, ο οποίος σκοτώθηκε σε ένα βάνασσο εμφύλιο πόλεμο εναντίον του ίδιου του αδερφού, του Ετεοκλή. Ο Κρέων, ο θείος τους και νέος, αδοκίμαστος βασιλιάς, έχοντας μόλις αναλάβει το θρόνο μετά το θάνατο των δύο αδερφών, διατάζει να μείνει άταφο το σώμα του Πολυνείκη για να το κατασπαράξουν τα όρνια και τα άγρια σκυλιά, επειδή ηγήθηκε στρατού εναντίον της πατρίδας του, της Θήβας, και πρέπει συνεπώς να τιμωρηθεί ως προδότης. Όποιος παραβεί το νόμο, σύμφωνα με τη διαταγή του Κρέοντα, θα θανατωθεί. Η Αντιγόνη τον αψηφά ανοιχτά και εσκεμμένα, τιμώντας το σώμα του αδερφού της με νεκρικές τελετές, ακολουθώντας έναν ανώτερο νόμο που υπερβαίνει αυτόν της πολιτείας -το θεϊκό νόμο. Ο Κρέων αναγκάζεται, λόγω της δικής του πολιτικής ρητορικής και της εύθραυστης εξουσίας που έχει μόλις αρχίσει να εγκαθιδρύει μετά τον εμφύλιο, να τιμωρήσει την ανιψιά του για παραδειγματισμό και την καταδικάζει σε θάνατο. Στην προσπάθεια πραγματοποίησης της εντολής του, ο Κρέων χάνει τα πάντα: το γιο του που ήταν αρραβωνιασμένος με την Αντιγόνη, τη γυναίκα του, το θρόνο του και την τάξη που προσπάθησε τόσο πολύ να προασπίσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

1.Η σημασία της τραγωδίας Αντιγόνη για τον ελληνικό πολιτισμό.

Στο σύνολό της η τραγωδία ήταν πολιτικό θέατρο με την απλή και ευρεία έννοια, εφόσον παρουσιαζόταν επί σκηνής με ενέργειες της πόλης και με αποδέκτη την πόλη των Αθηναίων, μέσω των νομίμων δημοσίων οργάνων διακυβέρνησης, σε συγκεκριμένη εορτή του θρησκευτικού ημερολογίου του κράτους. Η τραγωδία ήταν «πολιτική» και από αρκετές άλλες, λιγότερο τυπικές, απόψεις. Με τις ευρύτερες πιθανές προεκτάσεις του, ο αθηναϊκός δημοκρατικός τρόπος ζωής θα μπορούσε να παρουσιαστεί ως «ένας τρόπος εκπαίδευσης όλης της Ελλάδας» (σύμφωνα με την περίφημη φράση από τον Επιτάφιο του Περικλή στον Θουκυδίδη, «τήν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παιδευσιν εἶναι»). Αλλά κατ' αρχήν, η συμμετοχή στη δημοκρατική διαδικασία, που σημαίνει και να παρευρίσκεται κανείς ως ακροατής σ' έναν τέτοιο δημόσιο πολιτικό λόγο, εκλαμβάνόταν κυρίως ως τρόπος εκπαίδευσης των αθηναίων πολιτών. Η Αντιγόνη του Σοφοκλή είναι τραγωδία με θέμα την πολιτική και οικογενειακή αυτοκαταστροφή. Πραγματεύεται όμως και όλες τις άλλες κατηγορίες όπως κατηγορίες αμοιβαίας αντίληψης, συμπλοκής με την «ετερότητα», που μπορούν να ορισθούν ως ερωτικές, κοινωνικές, λατρευτικές και μεταφυσικές. Οι άνδρες και οι γυναίκες, οι γέροι και οι νέοι, το άτομο και η κοινότητα, οι ζώντες και οι θανόντες. Στον πυρήνα της δηλαδή η Αντιγόνη είναι ένα έργο για τη σύγκρουση ανάμεσα στα πιστεύω του ατόμου και το νόμο του κράτους.

Ξεκινώντας την ανάλυσή μας, θα πρέπει να πούμε τι σήμαινε νόμος για τους αρχαίους Έλληνες. Ο νόμος για τον αρχαίο Έλληνα είναι δυσπόστατος. Είναι το σύνολο των γραπτών νόμων που ρυθμίζουν την ευημερία και ευρυθμία της πόλης, άλλα και το άγραφο δίκαιο που είναι, σύμφωνα με την αρχαιοελληνική αντίληψη, έμφυτο στους ανθρώπους και επιβάλλεται όχι από τον φόβο των κυρώσεων, αλλά από το αίσθημα της αιδούς, που μοίρασε ο Ερμής σε όλους τους ανθρώπους. Επίσης πρέπει να πούμε ότι στην αρχαία Ελλάδα η ανομία θεωρείται προάγγελος κακών για την πόλη. Σύμφωνα με τον Αίσωπο όταν υπάρχει αυθαιρεσία (ύβρις) σε μια πόλη τότε ακολουθούν πόλεμος και μάχες. Άλλες αντιλήψεις από την αρχαιότητα όσον αφορά την τήρηση των νόμων είναι επηρεασμένες από τον Σωκράτη. Ο Σωκράτης θεωρεί ότι θα πρέπει να μένουμε πιστοί στους νόμους της πατρίδας. Ο ίδιος θανατώθηκε προκειμένου να μείνει πιστός στα πιστεύω της συμμόρφωσης με τους νόμους.

Θα δούμε όμως και απόψεις, περί νόμων, από «αναρχικούς» σαν την Αντιγόνη αν μπορούν να χαρακτηριστούν έτσι, που διατυπώθηκαν από αρχαίους Έλληνες. Ο Αντιφών ο Αθηναίος διατύπωσε άποψη κόντρα στο ρεύμα της εποχής κατά της δουλείας, λέγοντας ότι όλοι οι άνθρωποι είναι όμοιοι καθώς επίσης είπε ότι οι νόμοι της πολιτείας είναι αυθαίρετοι κανονισμοί. Επίσης ο Ζήνων ο Κιτεεύς διατύπωσε ότι οι καρποί ανήκουν σε όλους, η γη σε κανέναν. Ο Αντισθένης διακήρυξε ότι δεν πρέπει να υπάρχει κυβέρνηση, ατομική ιδιοκτησία, επίσημη θρησκεία και γάμος. Ο Διογένης και στην συνέχεια οι Κυνικοί διατύπωναν την άποψη ότι οι νόμοι

διαφέρουν από χώρα σε χώρα, ότι είναι ανθρώπινα έργα, επομένως δεν έχουν αντικειμενικό κύρος και είναι ανάξιοι σεβασμού.

Βέβαια, οφείλουμε στη συνέχεια να πούμε ότι και η Αντιγόνη υπακούει σε κάποιους νόμους και σε κάποιες συμβάσεις. Πιστεύει σε θεϊκούς και θρησκευτικούς νόμους και σε ηθικές αξίες περί ταφής των νεκρών και προσφοράς τιμών, επικαλείται τους θεούς και τις αξίες τις οποίες πιστεύει, οι οποίες είναι προϊόν της παιδείας η οποία της παρέχεται. Αλλά, όπως είναι γνωστό, οι νόμοι είναι προϊόν της ηθικής και χωρίς αυτήν στερούνται νοήματος ακόμη και αυτές οι αξίες της Αντιγόνης.

Αν υποθέσουμε ότι οι Έλληνες γεννήθηκαν «Αντιγόνες» και όχι «Κρέοντες» όπως πολύ έχουν διατυπώσει, διαχρονικά είμαστε με το μέρος του αδυνάτου και κατά αυτού που το νόμιμο μπορεί να μην είναι και ηθικό. Είναι στην ψυχοσύνθεση του Έλληνα να μην συμβιβάζεται και να προτάσσει το δίκαιο και ηθικό. Αυτό έγινε κατά της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, την εποχή των Βαλκανικών πολέμων ,κατά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και πιο πρόσφατα την εποχή πριν την μεταπολίτευση. Μήπως όμως και σήμερα, πόσες χιλιάδες συμπολίτες μας ,δεν αισθάνονται καθημερινά «Αντιγόνες»...

1.2.Η σημασία της τραγωδίας Αντιγόνη για τον Ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Από τον 15ο αιώνα και μετά ο μύθος της Αντιγόνης αρχίζει να παίρνει μορφή, οι διανοούμενοι της εποχής ανακαλύπτουν τις αρχαίες τραγωδίες του Σοφοκλή. Η Αντιγόνη μεταφράζεται στα ιταλικά από τον Alamanni το 1533, στα γαλλικά το 1573 από τον Baif και στα γερμανικά το 1543 από τον Fritze. Το 1533 ο Erasmus von Rotterdam παραθέτει στο έργο του Adagia 23 φορές την τραγωδία του Σοφοκλή. Ενόψει των δύσκολων καιρών της Προτεσταντικής Μεταρρύθμισης η αρχαία τραγωδία αφομοιώθηκε αμέσως ως πολιτικό έργο. Πολύ σημαντικό για την παράδοση του αντιγονικού μύθου υπήρξε το έργο του Robert Garnier «Antigone ou la Piété» (1580). Είναι ένα ποίημα με 2.700 στίχους, όπου η Αντιγόνη παρουσιάζεται ως πρότυπο οικογενειακής αφοσίωσης. Στην Γαλλία του τέλους του δέκατου έκτου αιώνα, τα άταφα πτώματα, οι αδελφοκτόνες συγκρούσεις, η εξολόθρευση των παλιών οικογενειών δεν ήταν διόλου σχήμα λόγου, αλλά αντικείμενο καθημερινής εμπειρίας. Τα λυρικά δράματα του Garnier κατατρέχονται από την αίσθηση και τα θέαματα μίας κοινωνίας υπό διάλυση. Το θέμα της Αντιγόνης δεν ήταν μακριά. Ήταν δημοφιλές σε όλη την διάρκεια της Αναγέννησης.

Η αναγεννησιακή ευαισθησία βίωνε ως φυσιολογικές τις αναλογίες με την Αντιγόνη. Τα σοφόκλεια θέματα της παρθενίας, της νυχτερινής ταφής, της αγάπης μέχρι αυτοθυσίας, η σοφόκλεια αντίληψη ότι η πράξη είναι συμπόνια, ότι ο ηρωισμός είναι αγωνία που ελεύθερα συμεριζόμαστε, όλα τούτα προαναγγέλλουν ή προεικονίζουν με ακρίβεια της χριστιανικές αλήθειες. Οι λόγοι που προστάζει η ίδια η Αντιγόνη έχουν κάτι το εγκόσμιο, το ουμανιστικό. Η καλή διαγωγή πρέπει να είναι σύμφωνη με την ανθρώπινη ευσέβεια, αντίθετα το διάταγμα του Κρέοντα επιβάλλει απανθρωπιά. Η Αντιγόνη επικαλείται μια φυσική ανθρωπιά: «ότι έκανα, το έκανα

από φυσική αγάπη». Η ταφή του Πολυνείκη και η κάθοδος της Αντιγόνης ζωντανής στον τάφο είναι μέρος μιας μοιραίας κίνησης του νοήματος, η οποία οδηγεί στην οικουμενικότητα δια μέσου της ταφής και της ανάστασης του Χριστού. Από αυτά τα ξεχασμένα έργα, η *Antigone* του Tommaso Traetta που πρωτοπαρουσιάστηκε στην Πετρούπολη το 1772, θεωρήθηκε ομόφωνα ως η κορυφαία της *opera seria*. Όλες αυτές οι όπερες έχουν ως κεντρικό θέμα τον έρωτα του Αίμονα και της Αντιγόνης. Ο Pierre-Simon Ballanche, ο φωτισμένος ουτοπικός σοσιαλιστής, επικαλείται το κλασικό υπόβαθρο για να επιτύχει αποστασιοποίηση. Η Αντιγόνη του, πεζό έπος σε έξι βιβλία, με τελετουργικό ρυθμό, δημοσιεύθηκε το 1814.

Κατά την διάρκεια του δεκάτου ένατου αιώνα δεν γράφτηκαν σημαντικές λογοτεχνικές ερμηνείες του αντιγονικού μύθου. Η Frenzel υποστηρίζει, ότι οι καινούριες ερμηνείες εκείνης της εποχής μείωναν την σημασία του μύθου ή ήταν χωρίς φαντασία. Ο Bothe στο έργο του *Der Ödipiden Fall oder die Brüder* (1822) αφήνει τον Κρέοντα να αλλάξει την γνώμη του και να επιτρέψει στην Αντιγόνη να θάψει τον αδελφό της, κάνοντας έτσι την πράξη της Αντιγόνης περιττή. Ο Frohne το 1852 απλά κάνει μια περίληψη των αρχαίων τραγωδιών του Θηβαϊκού Κύκλου με κεντρικό πρόσωπο την Αντιγόνη. Όσο ασήμαντες και να ήταν αυτές οι ερμηνείες, ο δέκατος ένατος αιώνας μας χάρισε την πιο ωραία σοφόκλεια μετάφραση. Ο Hölderlin μετέφρασε την Αντιγόνη του Σοφοκλή το 1804, κανοντάς την «eine Art Paradigma poetischer Vollkommenheit». Εκείνη την εποχή γεννήθηκαν κάποιες από τις πιο ριζοσπαστικές ειρηνευτικές μεταμορφώσεις και αναβιώσεις που μπόρεσε ποτέ να εκμαιεύσει κανείς από λογοτεχνικό κείμενο. Πάνω στην μετάφραση του Hölderlin βασίστηκε ο Hegel, όταν το 1821 έγραψε, *Die Phänomenologie des Geistes*, την θεωρία του για τα προβλήματα της αρχαίας τραγωδίας. Ο Hegel αποκαλεί την Αντιγόνη «ένα από τα υψηλότερα και τα πιο ολοκληρωμένα, από κάθε άποψη, έργα τέχνης που δημιούργησε ποτέ η ανθρώπινη προσπάθεια» και επικαλείται την ηρωίδα, «την Ουράνια Αντιγόνη, την ευγενέστερη μορφή που εμφανίστηκε ποτέ στην γη».

Σε αντίθεση με την Γερμανία, στη Γαλλία οι διανοούμενοι παίρνουν το μέρος της Αντιγόνης και καταδικάζουν τον Κρέοντα. Σημαντική υπήρξε η μορφή της Αντιγόνης στην Γαλλία και κατά την διάρκεια της Υπόθεσης Ντρέυφους. Φυσικά, εκείνοι που υποστήριζαν, ότι η δικαστική απόφαση ήταν λανθασμένη, σύγκριναν το Κράτος με τον Κρέοντα και ταυτίζονταν με την Αντιγόνη, εκείνη που επαναστατεί για την δικαιοσύνη και την αλήθεια. Αυτήν την στάση είχε και ο συγγραφέας Réguy. Άλλοι διανοούμενοι όπως ο Barrés έβλεπαν στον ηρωισμό ένα δημόσιο κίνδυνο. Για τον Barrés όπως και για τον Hegel, η σύγκρουση του Κρέοντα και της Αντιγόνης είναι ανήθικη. Μια άλλη ενδιαφέρουσα ερμηνεία παραθέτει ο Maurgas, σύμφωνα με τη λογική των δικών του πολιτικών ιδεών θα έπρεπε να πάρει το μέρος του Κρέοντα, της εγκατεστημένης εξουσίας. Αλλά δεν το κάνει. Ο αναρχικός, για εκείνον, είναι ο Κρέων που καταστρέφει την παράδοση των προγόνων και δεν σέβεται τα Θεία. Είναι η Αντιγόνη εκείνη που αντιπροσωπεύει την νομιμότητα και το Θείο.

Στον 20ο αιώνα θα αναλυθούν οι Αντιγόνες του Rolland, Hasenclever, Apouilh, Brecht και Hochhuth. Το 1901 ο Hugo von Hofmannstahl στο έργο του *Vorspiel zur Antigone* χρησιμοποιεί τη σοφόκλεια τραγωδία, για να της προσδώσει μια συγκεκριμένη θεατρική Αισθητική της μίμησης. Αφηγείται την ιστορία ενός

φοιτητή, ο οποίος μετά από μια παράσταση της Αντιγόνης παραμένει μόνος του στο θέατρο. Με πολύ διαφορετικό τρόπο μας παρουσιάζει το 1922 ο Cocteau τη δική του *Αντιγόνη*. Μας δείχνει τον μύθο μέσα από μια λογική της περίληψης. Ο ίδιος ο Cocteau παρομοιάζει την μινιμαλιστική μεθοδό του με αεροφωτογραφίες από την Ελλάδα. Το 1930 ο Gide γράφει το θεατρικό έργο *Oedipe*, που ανεβαίνει δυο χρόνια αργότερα στα θέατρα της Γαλλίας. Ο Gide προσπαθεί να δώσει «λογοτεχνική» και ειρωνική μορφή στις δυνατότητες συνεύρεσης μεταξύ των ανθρώπων (αιμομιξία, ομοφυλοφιλία, εγκληματική ερωτική συμπαιγνία) που τα ταμπού της οικογενειακής ζωής και των κοινωνιών τα έχουν διαστρεβλώσει ή απωθήσει. Η Fraisse υποστηρίζει, ότι ο 20ος αιώνας είναι ο αιώνας της πολιτικοποίησης του αντιγονικού μύθου. Η Αντιγόνη γίνεται η φωνή των καταπιεσμένων ενάντια σε κάθε είδους εξουσία. Κατά την διάρκεια των δύο Παγκοσμίων Πολέμων αλλά και μεταπολεμικά γράφτηκαν πολλές Αντιγόνης. Κυρίως στη Γαλλία και τη Γερμανία, χώρες που ταλαιπωρήθηκαν πολύ από τα δεινά των πολέμων, εμφανίζονται θεατρικά έργα, μυθιστορήματα, διηγήματα και ποιήματα εμπνευσμένα από την ιστορία της.

Σε αντίθεση με τον Ελλαδικό χώρο, στην Ευρώπη γράφτηκαν πολλές εκδοχές του Αντιγονικού μύθου. Ίσως γιατί η Ευρώπη προσπάθησε να βρει τις ουμανιστικές αξίες ,μέσα σε έναν κόσμο φεουδαρχίας και δεσποτισμού. Αν μπορούσαμε να παρακολουθήσουμε σε χρονική μετάβαση όλα τα παραπάνω έργα θα νοιώθαμε μια ηθική ανύψωση που ο Ευρωπαϊκός κόσμος προσπάθησε να βρει τον δρόμο του μέσα από μια αρχαία ελληνική τραγωδία. Το να ξαναγράψει όμως κανείς ένα μύθο που όλοι γνωρίζουν είναι έργο επίπονο και άκρως ολισθηρό. Και τούτο γιατί η οικειότητα του δέκτη αυξάνει τις απαιτήσεις και κατά συνέπεια την πίεση που ασκείται στον όποιο φιλόδοξο «μεταγραφέα», ανεξάρτητα από το ποιος είναι αυτός. Αυτό συχνά οδηγεί σε εκδοχές του τύπου «μία από τα ίδια», που στόχο έχουν να πέσουν στα «μαλακά», ικανοποιώντας τις ήδη δεδομένες προσδοκίες του «μέσου» αναγνώστη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Κρέοντας

Είναι ένας άνθρωπος ικανός, αυστηρός και με μεγάλη αυτοπεποίθηση. Διακηρύσσει ότι είναι ο νόμιμος διάδοχος της εξουσίας και ότι η πατρίδα γι' αυτόν είναι υπεράνω όλων (στ. 162-210). Ο εγωισμός του και η αλαζονεία φαίνεται από τα πιστεύω του ότι μπορεί να κυβερνά όχι μόνο τους ζωντανούς αλλά και τους νεκρούς. Έτσι, χαρακτηρίζοντας προδότη τον Πολυνείκη και απαγορεύοντας την ταφή του, πάει ενάντια στους θεούς και στους άγραφους νόμους. Παρ' όλα αυτά φοβάται ότι κάποιος μπορεί να πάει ενάντια στην διαταγή του. Γι' αυτό προσπαθεί με τα λόγια του να αποτρέψει οποιονδήποτε επίδοξο παραβάτη. Του είναι αδύνατο να καταλάβει το ιερό καθήκον της Αντιγόνης και δεν διστάζει να την καταδικάσει σε θάνατο. Η απόφασή του είναι αμετάκλητη ακόμα κι όταν ο ίδιος ο γιος του τον παρακαλεί να συγχωρήσει την Αντιγόνη. Έτσι εκδηλώνοντας τις τυραννικές του αρχές φέρνει την δυστυχία, όχι μόνο στην οικογένειά του, αλλά και σε ολόκληρη την πόλη. Δεν διστάζει να βρῖσει τον Τειρεσία που προσπαθεί να τον μεταπείσει. Φτάνει μέχρι την «ύβρη» όταν λέει: «δεν θα επιτρέψω την ταφή έστω κι αν οι αετοί αρπάξουν το πτώμα και το φέρουν μπροστά στον θρόνο του Δία» (1039-1041). Μόνο μετά από τις άσχημες προβλέψεις του Τειρεσία αρχίζει να κλονίζεται η πίστη του ότι η απόφασή του είναι σωστή. Και πράγματι, οι προβλέψεις του μάντη αρχίζουν να βγαίνουν αληθινές... καθώς αναγγέλλεται η αυτοκτονία του Αίμωνα και λίγο αργότερα η αυτοκτονία της Ευρυδίκης. Αυτό είναι και το τελειωτικό χτύπημα για τον Κρέοντα. Η παραφροσύνη τον κυριεύει και επιθυμεί τον θάνατο.

2.2 Αντιγόνη

Ίσως είναι η τελειότερη μορφή σε όλη την ελληνική δραματουργία. Ένας χαρακτήρας πολυσύνθετος. Δεν θα ήταν δύσκολο να την χαρακτηρίσει κανείς, την στιγμή που τα ίδια της τα λόγια, οι πράξεις της, η συμπεριφορά της αναδεικνύουν την προσωπικότητά της. Είναι μια γυναίκα που δεν φοβάται και δεν υποτάσσεται σε κανέναν. Οδηγός της είναι το συναίσθημα και όχι η λογική. Αντιδρά στην ατίμωση του Πολυνείκη γιατί έτσι υπαγορεύουν οι άγραφοι νόμοι, αλλά και γιατί σπρώχνεται από το αίσθημα της αδελφικής αγάπης. Άλλωστε όπως λέει και η ίδια έχει γεννηθεί μόνο για να αγαπάει (στίχος 523). Το θάρρος της και η ευσέβειά της προς τους θεούς φαίνονται στους στίχους 446-455. Ακριβώς στους στίχους 441-581 της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή πραγματώνεται η καθεμιά ξεχωριστά από τις πέντε θεμελιώδεις κατηγορίες του προσδιορισμού και αυτοπροσδιορισμού του ανθρώπου μέσα από την σύγκρουση, βρίσκονται δε και οι πέντε εν δράσει σε μία και μοναδική αναμέτρηση. Απ' ό, τι γνωρίζω, καμία άλλη στιγμή είτε της θρησκευτικής είτε της κοσμικής φαντασίας δεν επιτυγχάνει αυτή την ολότητα. Ο Κρέοντας την ρωτάει αν ήξερε την διαταγή του. Θα μπορούσε να αρνηθεί ότι ήξερε και να ξεφύγει από οποιαδήποτε κατηγορία. Όχι μόνο δεν το αρνείται αλλά του εξηγεί ότι το έκανε γιατί δεν ήταν διαταγή του Δία και της Δίκης αλλά διαταγή ενός θνητού. Δεν φοβάται τις ευθύνες και γι' αυτό διαψεύδει την Ισμήνη όταν εκείνη προσπαθεί να εμφανιστεί στον Κρέοντα σαν συνεργός. Όμως πέρα απ' όλα αυτά δεν παύει η Αντιγόνη να είναι και

γυναίκα. Η ιδέα του θανάτου δεν την τρομάζει, όμως είναι και αυτή ένας απλός άνθρωπος, με αδυναμίες, γι' αυτό όταν την οδηγούν στην φυλακή θρηνεί την τύχη της. Λυπάται που δεν μπόρεσε να ολοκληρωθεί σαν γυναίκα, δημιουργώντας μια οικογένεια, αλλά πεθαίνει ολοκληρωμένη σαν άτομο, ξέροντας, ότι πάνω απ' όλα έκανε το χρέος της, υπηρετώντας τους νόμους της ηθικής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Εστιάζοντας στην ιστορία της Αντιγόνης για βαθύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός έχει διαμορφώσει και εμπλουτίσει τις σύγχρονες αξίες και ήθη, καταλαβαίνουμε ότι το γεγονός αυτό τροφοδοτεί ένα παγκόσμιο διάλογο για την πληθώρα των προβλημάτων που αντιμετωπίζουμε σήμερα»: «Η αγάπη της Αντιγόνης για τον αδερφό της, το αίσθημα του καθήκοντος και το θάρρος της να αντισταθεί σε ισχυρές δυνάμεις, ιδιαίτερα ως γυναίκα, την καθιστούν ένα αξιοθαύμαστο πρόσωπο. Η ηρωική ιστορία της αντιστοιχεί με πολλά από τα σύγχρονα κρίσιμα θέματα, όπως οι διαμάχες γύρω από την εξουσία, τα δικαιώματα των γυναικών, οι κοινωνικοί κανόνες και η μετανάστευση για να αναφέρουμε μερικά μόνο παραδείγματα». «Η Αντιγόνη του Σοφοκλή αγγίζει τις αξίες και τους κινδύνους που διατρέχει ο δημοκρατικός μας πολιτισμός».

Στα παραπάνω κεφάλαια είδαμε, πως ο λόγος για τον οποίον ο αρχαίος μύθος ασκεί ακόμα τόσο μεγάλη επιρροή στην ανθρώπινη σκέψη, είναι γιατί παρέχει στον άνθρωπο απλές κι ευνόητες λύσεις για καταστάσεις και φαινόμενα πανανθρώπινα, εμπειριέχει αλήθειες που παραμένουν καθημερινά επίκαιρες. Ο μύθος μπορεί να προσαρμοστεί σε διαφορετικές καταστάσεις κι εποχές, εξελίσσεται και προσαρμόζεται εύκολα. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το λογοτεχνικό μύθο ως επικοινωνιακό υλικό, έτσι η Αντιγόνη από απλό πρόσωπο γίνεται σύμβολο μέσα στην διακειμενικότητά της και διευκολύνει το λογοτέχνη να επιβάλλει μια συγκεκριμένη λογική του μηνύματός του στον αναγνώστη. Η ιδιαιτερότητα του έργου προσδιορίζεται κάθε φορά από τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται στοιχεία που είναι λίγο πολύ γνωστά. Στην ερώτηση γιατί ο λογοτεχνικός μύθος της Αντιγόνης διασκευάζεται ακόμα και γιατί η ανθρωπότητα δεν έχει κουραστεί να τον διαβάσει ξανά και ξανά, μπορούμε να διαπιστώσουμε μέσα από αυτήν την εργασία, ότι πρώτα απ' όλα ο ίδιος ο μύθος από τη φύση του μας δίνει τη δυνατότητα να εξηγήσουμε πολλά από τα ανθρώπινα προβλήματα.

Σημασία έχει το γεγονός ότι ο μύθος του αγώνα της Αντιγόνης, τις περισσότερες φορές, επανακάμπτει σε συνάρτηση με την περιρρέουσα ατμόσφαιρα κάθε εποχής. Έτσι: εποχές χωρίς ιδιαίτερες εντάσεις τείνουν να τον αγνοούν. Εποχές με εντάσεις τον επαναφέρουν.

Τέλος, επειδή είμαστε από τη φύση μας υπέρ του ηθικού, όλοι μας θα υποστηρίζαμε την στάση της Αντιγόνης. Παρόλα αυτά όμως πιστεύω πως ο ήρωας της τραγωδίας είναι ο Κρέων. Ο Κρέων είναι αυτός που προσπαθεί μέσα του να ισορροπήσει μεταξύ ανθρώπου και βασιλέα. Μέσα του υπερισχύει το καθήκον προς την πατρίδα, ανεξάρτητα αν αυτό θα τον φέρει σε σύγκρουση με θεούς και ανθρώπους. Καταπολεμά στη ρίζα του την αναρχία που απειλεί τη συγκρότηση των θεμελιωδών κανόνων του κράτους. Αμφισβητώντας τους νόμους η Αντιγόνη, φοβάται ότι θα καταλυθεί το ίδιο το κράτος. Ισορροπεί μεταξύ καθήκοντος και συναισθήματος. Βέβαια, όπως κάθε λογικός και σώφρων άνθρωπος προτιμά να χάσει τα πάντα, ακόμα και την ζωή του, υπερασπίζοντας μέχρι θυσίας το καλό του κράτους και όχι τον εγωισμό μιας πριγκιποπούλας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. BRECHT (Bertolt), *Vorwort zu «Antigonemodell 1948»*, στο: Schondorff Joachim (επιμ.), *Theater der Jahrhunderte. Antigone. Sophokles, Euripides, Racine, Hölderlin, Hasenclever, Cocteau, Anouilh, Brecht*, München, Langen Müller, 1966, σ. 363-370.
2. BRECHT (Bertolt), *Die Antigone des Sophokles. Nach der Hölderlischen Übertragung*, στο: Schondorff Joachim (επιμ.), *Theater der Jahrhunderte. Antigone. Sophokles, Euripides, Racine, Hölderlin, Hasenclever, Cocteau, Anouilh, Brecht*, München, Langen Müller, 1966, σ. 323-362
3. HOCHHUTH (Rolf), *Die Berliner Antigone. Erzählungen und Gedichte*, Stuttgart, Reclam, 2010.
4. ROLLAND (Romain), *L'Esprit Libre. Au-Dessus de la Mêlée. Les Précurseurs*, Paris, Editions Albin Michel, 1953.
5. ΠΙΤΣΟΣ (Γιάννης), *Ισμήνη*, Αθήνα, Κέδρος, β έκδ., 1972.
6. ΣΟΦΟΚΛΗΣ, *Αντιγόνη*, μτφ. Κ. Γεωργουσόπουλος, Αθήνα, Κάκτος, 1992
7. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:P8UR2BIHTkQJ:afterschoo1bar.blogspot.com/2015/09/blog-post.html+&cd=8&hl=el&ct=clnk&gl=gr>
8. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:70-a6lfeQHgJ:www.kathimerini.gr/323315/article/politismos/arxeio-politismo/antigonh-to-ainigma-enos-symvoly+&cd=4&hl=el&ct=clnk&gl=gr>
9. <http://www.kairatos.com.gr/arxaioi/antigonibiografia.htm>
10. <https://ekivolosblog.wordpress.com/2014/12/05/%CE%B7-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%B3%CE%BF%CE%BD%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%83%CE%BF%CF%86%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%88%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-hegel/>